

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma

Jaana Matikainen

MERI SISÄLLÄNI – DIGIMAALAUKSIA KRIMINAALIHUOLLON
TUKISÄÄTIÖN ASIAKKAILLE

Opinnäytetyö

Helmiä 2016

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2016
Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
+358 50 917 7201

Tekijä
Jaana Matikainen

Nimeke
Meri sisälläni – Digimaalauksia kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaille

Toimeksiantaja

Tiivistelmä

Opinnäytetyössäni kuvaan prosessia, jossa yhteistyönä kuuden kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaan kanssa loin heille muotokuvadigimaalauksia. Prosessin tavoitteena oli esittää kuvien henkilöt heidän näkemyksensä kautta arvokkaina ja merkityksellisinä yksilöinä ja näin vahvistaa heidän omaa minäkuvaansa.

Työn laadullinen tiedonkeruu toteutettiin teemahaastatteluina syksyllä 2015. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja Vertaistuki Rediksen tiloissa. Työn toiminnallisena osuutena tein kerätystä materiaalista digimaalauksia Photoshop-kuvankäsittelyohjelmalla. Keräsin valmiista kuvista palautetta sekä yksilöhaastatteluin että sähköpostitse. Analysoin haastattelut sisällönanalyysillä.

Palaute kuvista oli positiivista, ja osallistuville henkilöille tuli myönteisiä kokemuksia. Kaikki palautteeseen vastanneet suosittelisivat tällaista muotokuvan teon prosessia muillekin. Palautteen perusteella voin jatkaa tulevaisuudessa palvelun tuottamista eri ryhmille. Kokemus auttoi myös kehittämään omaa osaamistani sekä ihmisten kohtaamisessa että digimaalauksessa. Sain hyvää kokemusta prosessin johtamisesta sekä ideoita siitä, kuinka toteuttaa työprosessi tulevaisuudessa kokemusteni ja oppimani avulla.

Kieli

suomi

Sivuja 40

Liitteet 5

Asiasanat

muotokuva, digimaalaus, voimaantuminen

THESIS
February 2016
Degree Programmes in Design

Sirkkalantie 12 A
80110 JOENSUU
FINLAND
+358 50 917 7201

Author
Jaana Matikainen

Title
The Ocean Inside Me – Digital paintings for the clients of Kriminaalihuollon tukisäätiö

Commissioned by

Abstract

This thesis is about describing a process of creating individual digital painting portraits in co-operation with six clients of Kriminaalihuollon Tukisäätiö. The main goal was to portray the people behind the portraits through their own visions as valuable and meaningful individuals, in order to enhance their self-images.

The qualitative collection of data for the project was carried out as theme interviews in the autumn of 2015. The interviews were conducted in the facilities of Vertaistuki Redis. As the functional part of the thesis I made digital paintings by using Adobe Photoshop, based on the information collected from the interviews. I collected feedback from the final set of images by individual interviews and via e-mail. I analyzed the interviews by using content analysis.

The feedback I received was positive and the participants had positive experiences of themselves. All the participants that gave feedback would recommend this kind of portrait making process for other people as well. Based on the feedback I can continue producing the same service to different groups in the future. This experience has helped me to develop my own skills in both relating to people and in digital painting. I got good knowledge of managing a process, as well as ideas on how to carry out similar work in the future with better experience foundation and background.

Language

Finnish

Pages 40

Appendices 5

Keywords

portrait, digital painting, empowering

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Teoreettinen viitekehys.....	6
2.1	Sisäisen maailman voimaa.....	8
2.2	Muotokuvasta digimaalaukseen.....	11
3	Prosessin kuvaus.....	13
3.1	Aineiston keruu ja henkilöiden kohtaaminen.....	15
3.2	Kuvan jatkokäsittely.....	17
3.4	Prosessin haasteet.....	22
4	Tulokset.....	23
5	Tulosten analyysi.....	28
6	Hyödynnettävyys.....	29
	LÄHTEET.....	30

Liitteet

Liite 1 TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Liite 2 TIEDOTE

Liite 3 SUOSTUMUSLOMAKE

Liite 4 ARTIKKELI

Liite 5 VALMIIT DIGIMAALAUKSET

1 Johdanto

Opinnäytetyössäni kuvaan prosessia digimaalaustekniikalla tehdyistä sisäistä maailmaa ilmentävistä muotokuvista. Ne on tehty yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaiden kanssa. Prosessin tavoitteena oli luoda kuvien henkilöille kokemus omasta itsestä arvokkaana ja ainutlaatuisena osallistamalla heidät kuvien suunnitteluprosessiin. Digimaalaustekniikka mahdollistaa henkilöiden sisäisen maailmansa tuomisen näkyväksi uudella tavalla. Toivoin henkilökohtaisen digimaalauksen vahvistavan kuvattavan käsitystä siitä, että hän on arvokas ja merkityksellinen ihminen. Tämän tunteen halusin välittää opinnäytetyöni muotokuvien päähenkilöille.

Työn laadullinen tieto on hankittu keskustelemalla prosessiin osallistuvien henkilöiden kanssa ennen kuvien tekoa, teon aikana ja kuvien valmistumisen jälkeen. Käytin haastattelurunkoa vastavuoroisen keskustelun pohjana. Opinnäytetyö sivuaa aiheeltaan ja toimintatavaltaan myös sosiaalia. Työssäni teoreettisena taustana on voimaantumisen käsite ja yhteisötaiteeseen painottuneen valokuvaaja Miina Savolaisen voimauttavavan valokuvan teoria. Työn tavoitteena on vastata kysymykseen, voiko henkilökohtainen digimaalaus vahvistaa minäkuvaa?

Olen kiitollinen kaikille, jotka tukivat ja rohkaisivat minua opinnäytetyön teon aikana. Haluan kiittää Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtajaa Sanna Väyrystä siitä, että sain tulla tekemään opinnäytetyötäni heidän asiakkaidensa parissa. Kritsin sekä Rediksen henkilökunta olivat apunani alusta asti. Erityiset kiitokset jokaiselle muotokuvaprosessiin osallistuneelle henkilölle rohkeudesta ja luottamuksesta.

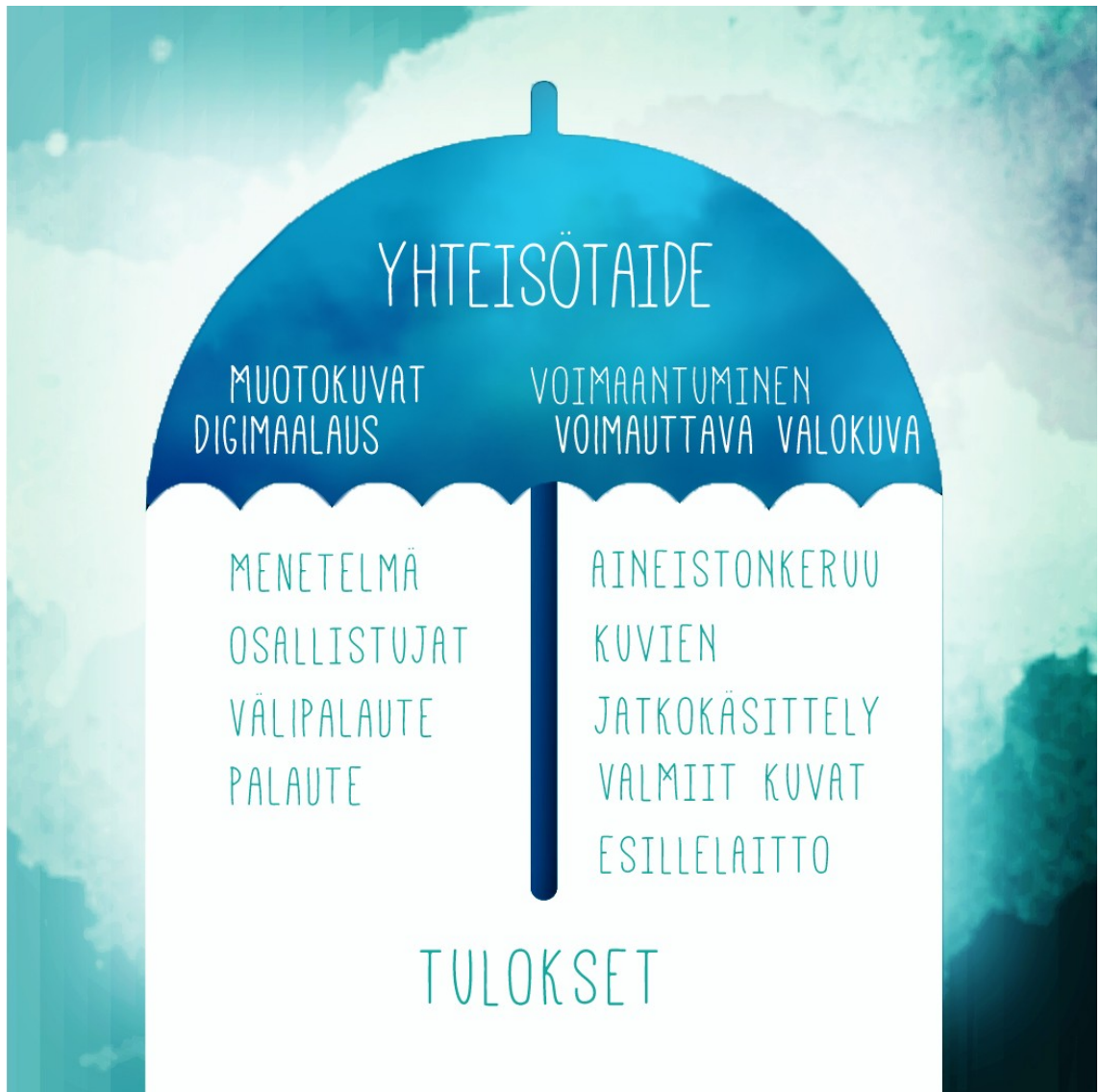
2 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön tavoite on tuoda näkyväksi jokaisen ihmisen merkityksellisyys ja arvokkuus taiteen avulla. Voimmeko muotokuvia suunnitteleamalla samaistua siihen ajatukseen, että olemme pohjimmiltaan kaikki samanarvoisia riippumatta siitä, mitä olemme elämässämme läpikäyneet? Tämän halusin selvittää yhdessä kuuden kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaan kanssa luomalla heille muotokuvadigimaalaukset heidän ehdoillaan.

Opinnäytetyön viitekehukseen kuuluu olennaisesti yhteisötaide, voimaantumisen teoria ja voimauttava valokuvaus (Kuva 1). Yhteisötaiteella tarkoitetaan taiteen tekemistä jonkin yhteisön ehdoilla, sen jäsenten kanssa tai heitä varten. Yhteisötaiteesta (engl. *social art tai community art*) on myös käytetty nimityksiä osallistuva taide, sosiaalinen taide, dialoginen taide ja vuorovaikutuksellinen taide. Yhteisötaiteessa taiteilija ei tee esitystä yhteisölle vaan osallistaa yhteisön teoksen suunnitteluun, esitykseen ja toteuttamiseen (Yhteisötaide 2016.) Pyrkimykseni on osallistaa kuvien päähenkilöt muotokuvan suunnittelun prosessiin niin, että he saisivat kokea merkityksellisyyden ja arvokkuuden tunteita sekä tuntisivat lopullisen teoksen omakseen. Yhteisötaide koskettaa prosessiani sen kohderyhmän sekä aiheen vuoksi. Kohderyhmänä ovat kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaat, rangaistuksesta asunnottomina vapautuneet henkilöt. He saattavat kokea olevansa leimautuneita yhteiskunnassa rangaistushistoriansa kautta. Mukana voi olla myös vahvoja häpeän ja ulkopuolisuuden tunteita. En pyri kuitenkaan minkään menetelmän kautta saamaan voimaantumisen kokemuksia aikaan, vaan käytän taustatietoa prosessin apuna ohjaamaan minua mahdollisimman eettiseen kohtaamiseen sekä onnistuneeseen suunnittelu- ja luomisprosessiin.

Voimauttavassa valokuvassa kamera ja kuvaaja peilaavat kuvan henkilölle sen, kuinka hän haluaa itsensä nähtävän (Savolainen, 2008, 169). Muotokuvia tehdessäni minun täytyi samalla tavoin luovuttaa valta osallistujille ja nähdä heidät niin kuin he itse halusivat. Näin kuvan päähenkilö saattoi kokea, että kuva muotoutui hänen ajatustensa ja vision pohjalta. Onnistumisen kannalta oli siis tärkeää, että osallistin henkilöt yhteistyöhön mahdollisimman paljon, jotta heille jäisi kokemus siitä, että he ovat olleet itse päättämässä millainen heidän muotokuvastaan tuli. Henkilön sisäistä voimaa ja maailmaa kuvaamalla pyrin tuomaan

hänet näkyväksi muille siinä valossa, jossa hän koki itsensä. Yhdistin töissä piirtämällä tehtyjä kuvia digitaaliseen kuvankäsittelyyn ja digimaalauksen tekniikoihin.

Kuva 1. Viitekehys ja toiminta-asetelma.

Tutustuin myös muotokuvamaalaukseen sekä maalauksissa ja kuvissa käytettyihin attributteihin ja digimaalauksen tekniikoihin. Keskeisiä käsitteitä ovat yhteisötaide, voimaantuminen, muotokuva, voimauttava valokuva, digimaalaus, ihmisen kohtaaminen ja nähdäksi tuleminen. Prosessin ajallinen kulku oli seuraava: Kesäkuussa 2015 osallistujien henkilökohtainen tapaaminen, jossa kuvat suunniteltiin. Tapaamisen jälkeen työstin digimaalauksia kotona noin kolmen kuukauden ajan, jonka jälkeen esitin kuvat keskeneräisinä osallistujille sekä henkilökohtaisissa tapaamisissa, että sähköpostitse. Korjattuani kuvat valmiiksi ne tulostettiin ja laitettiin esille Vertaistuki Redikseen. Tämän jälkeen

kysyin vielä palautetta yksilöhaastatteluissa sekä sähköpostitse. Valmiit kuvat luovutin jokaiselle henkilölle prosessin päätteeksi.

2.1 Sisäisen maailman voima

Voimaantumista kokiessaan ihminen alkaa hyväksyä itsensä ja herää ajatukseen, että hän on arvokas ja kelpaa ihmisenä huolimatta siitä, minkälaisia asioita hän on läpikäynyt elämässään. Pienikin määrä voimaantumisen tunnetta voi antaa energiaa tehdä positiivisia muutoksia elämänsuunnassa. Voimaantuminen (egl. empowerment) on suomennettu muun muassa käsittein valtaistuminen, väkevoityminen, voimaantuminen, ja sisäinen voimantunne. Empowerment-ajattelun ydinkäsite on sisäinen voimantunne, joka lisääntyy vuorovaikutuksessa, jossa tuetaan ihmisen kykyä tuntea itsensä arvokkaaksi. (Hentinen, Lilja, Mattila 2009, 105; Siitonen 1999.) Voimaantunut ihminen on saanut voimaantumisen kokemuksensa itse aikaan ja hän on ulkoisesta määräämismallista vapaa. (Siitonen 1999, 93). Voimaantumisosuudessa voi kuitenkin olla tukevana asiakkaalle myötäelävän osallisuuden kautta. Keskeisiä käsitteitä voimaantumisessa ovat kunnioitus, luottamus, itsemäärätelyn oikeus, valta-asemien purkaminen ja vastavuoroisuus.

Voimaantuminen on sekä yksilöllinen että sosiaalinen prosessi, jossa vuorovaikutuksen, itsereflektion, ja peilaamisen kautta henkilö näkee itsensä syvällisesti totuudellisessa valossa, merkityksellisenä ja arvokkaana yksilönä. Voimaantuessaan ihminen kokee pystyvänsä vaikuttamaan oman elämänsä hallintaan. Reflektoinnin kautta aikaisempien negatiivisten ajatusmallien tilalla pyritään näkemään omia voimavaroja ja muita positiivisia asioita menneisyydessä, nykyisyydessä tai tulevaisuudessa. Voimaantuminen näkyy parantuneena itsetuntona, kykynä asettaa ja saavuttaa päämääriä sekä kunnioituksena toisia kohtaan (Hentinen ym. 2009; 105. Siitonen 1999.) Prosessissani haluan tukea osallistujien kokemusta siitä, että he ovat hyväksytyjä sellaisina kuin ovat. Heidän kuvansa ovat kiinnostavia. He ovat mielenkiintoisia ja ainutlaatuisia. Heidän tarinansa, niin kuin he haluavat sen kuvitettavan, on arvokas ja haluan olla kertomassa sitä.

Voimauttava valokuva on Miina Savolaisen kehittämä terapeuttisesti suuntautunut menetelmä, jonka avulla valokuvaa voidaan käyttää yksilön ja erilaisten ryhmien voimaantumisosprosessin aikaansaajana. Menetelmä sai alkunsa Maailman ihanin tyttö -valokuvahankkeesta, jonka Savolainen toteutti yhteistyössä kymmenen Hyvösen lastenkodissa kasvaneen nuoren naisen kanssa. Eri vuosina otetut valokuvat tallensivat nuorten kasvua ja opettivat katsomaan itseään rakastavammin ja näkemään itsensä vahvana ja ehjänä. Valokuvat osoittivat nuorille, että heillä on oikeus määritellä itse, miten muut saavat heitä katsoa. Kuvien avulla nuorille rakennettiin uusi ehjempi peili omalle identiteetille. ”Kuvat ovat tehneet musta erikoisen, uniikin. Vieläkin tunnen samoin, vaikkei kuvia enää otetakaan.” (Savolainen 2008.)

Ihmisen kokemus omasta minuudesta ja arvokkuudesta alkaa muodostua jo varhain lapsen peilatessa omien läheistensä katseista ja läsnäolosta sitä, millainen hän on. Pienelle lapselle aikuisen katsekontakti ja läheisyys ovat elintärkeitä. Jos lapsi ei tule nähdyksi eikä koe läsnäoloa, hän menettää kokemuksen oman olemassaolonsa merkillisyydestä ja alkaa nähdä itsensä vääristyneen peilin kautta. Lapselle kehittyy arvoton minäkuva. Voimauttava valokuvaus auttaa katsomaan itseä lempeämmin ja hyväksyvämmiin sekä korjaa vääristynyttä minäkuvaa. (Savolainen 2008, 165). Menetelmä auttaa tiedostamaan valokuvaustilanteeseen sisältyvän vallankäytön ja kontrollin problematiikan. Valta annetaan kuvattavalle ihmiselle, niin että hän voi itse hallita sitä, kuinka hän haluaa itsensä nähtävän ja toisten katsovan itseään. Valokuva ei ole voimauttava sellaisenaan, vaan sen vaikutukset riippuvat siitä täyttääkö soveltamistilanne voimaantumisen ehdot. (Halkola, Mannermaa, Koffert 2009, 211.)

Voimauttavan valokuvan menetelmässä on neljä vaihetta. Ensimmäinen on omien valokuvien katselu elämän eri vaiheilta. Kuvien avulla elämää jäsennetään kokonaisuuksiksi ja tulkitaan niin, että se auttaa ymmärtämään paremmin itseä sekä omia ihmissuhteita. Albumikuvatyöskentely voi auttaa erottamaan rakentavat asiat voimavaroja tuhlaavista asioista. Kuvat herättävät näkemään omia ja läheisten ihmisten tarpeita sekä näkemään yhteisöllisyyden merkityksen oman onnellisuuden rakentamisessa. Albumikuvien katselu auttaa lähentymään oman sisäisen tarinansa kanssa esimerkiksi, kun henkilö pohtii, kuinka kuvissa näkyy omat kokemukset sekä toisten ihmisten odotukset (Halkola ym. 2009, 2017 - 218.)

Prosessin toinen vaihe on valokuvaustilanteen vuorovaikutus. Valokuvan ottamiseen liittyy usein tunteita, muistoja ja pelkoja. Ihminen voi kokea kuvaustilanteen ahdistavaksi aikaisempien kokemusten pohjalta ja monista tuntuu, että näyttää aina epäonnistuneelta valokuvissa. Jotta kuvaustilanteesta tulee voimauttava, tulee kuvaustilanteessa tavallisesti mukana oleva kuvaajan valta rajata, ja kääntää kuvan päähenkilön vallaksi määritellä itseään. Kuvaustilanteessa on tärkeää läsnäolo, dialogisuus ja luottamus kuvaajan ja kuvattavan välillä. Kuvaustilanne voi muodostua terapeuttiseksi, jos kuvan päähenkilö luottaa siihen, että kuvaaja näkee hänen kuvattavalle totuudenmukaisella tavalla. (Halkola ym. 2009, 218-219.) Keskeistä menetelmässä on kuvattavan nähdäksi tuleminen ja kuvaajan hyvän ja kauniin näkeminen kuvattavassa. ”Valokuvaustilanteen merkitys on: sinä olet minulle niin arvokas, että haluan ikuistaa tähän hetkeen sisältyvän tunteen” (Halkola ym. 2009, 219.) Parhaimmillaan yhteisötaide edesauttaa toiminnallaan voimaantumisen tunnetta sekä sisäistä kasvua ehjemmäksi ja tasapainoisemmaksi yksilöksi.

Kolmannessa vaiheessa työskennellään omakuvien parissa. Parityöskentelyllä otettujen omakuvien avulla tutkitaan tietoisesti erilaisia rooleja ja tunteita ja opetellaan katsomaan itseä hyväksyvämmiin. Omakuvilla tarkoitetaan kaikkia valokuvia tai teoksia, joista kuvattava tunnistaa jotain olennaista itsestään. Omakuva paljastaa, kuinka kuvattava näkee itsensä ja antaa tilaa muutokselle ja lempeämmälle suhtautumiselle itsen. Keskeistä on antaa lupa siihen, ettei tunne itsensä kuvaamista itserakkaaksi, vaan antaa sanoman, että jokaisella ihmisellä on oikeus nähdä itsensä hyvänä ja arvokkaana. Toistamalla kuvien ottamista ja katselua, vierailta tuntuvien kuvien hylkäämistä ja omilta tuntuvien kuvien hyväksymistä, voi alkaa hahmottaa sitä, mikä on itselle tunnetasolla tärkeää ja parantaa itseään omalla hyväksyvällä katseella. (Halkola ym. 2009, 220.)

Menetelmän neljäs vaihe käsittelee arjen teemojen kuvaamista. Arjen teemoja kuvaamalla voidaan työstää sekä vaikeita voimavaroja syöviä asioita että vahvistaa iloa tuottavia asioita. (Halkola ym. 2009, 222.) Prosessissani tulosten kannalta on siis tärkeää saada kuulla mahdollisimman luotettavasti, kuinka henkilöt kokivat prosessin. Negatiiviset tunteet ovat yhtä merkittäviä kuin positiivisetkin, sillä ne voivat viedä henkilön sisäistä ymmärrystä itsestä eteenpäin. Voimauttavat taiteelliset projektit antavat tilaa oman luovuuden esiintuomiselle

ja ovat aina myös tavoitteellisia: ”Mitä haluan tehdä näkyväksi, todistaa itselleni tai muille, tai vaalia ja vahvistaa?” (Halkola ym. 2009, 222).

Tutustuttuani Savolaisen menetelmään sain hyviä avaimia ihmisten arvokkaaseen kohtaamiseen. Ymmärrykseni lisääntyi myös siitä, kuinka tärkeää oli välittää tieto kuvan henkilölle, että olen hänelle ikään kuin välineenä prosessissa ja hänellä on valta päättää pienistäkin yksityiskohdista omassa kuvassaan. Tavoitteena opinnäytetyössä ei kuitenkaan ollut saada aikaan vastaavaa kuin Savolaisen menetelmässä, eikä aikomukseni ole ollut antaa osallistujien ymmärtää, että heidän tulisi kokea voimaantumisen tunteita. En halunnut luoda heille odotuksia jostakin, mitä en voinut taata. Sen sijaan halusin kohdata heidät turvallisella ja luottavaisella tavalla, ja antaa mahdollisuuden kokea hyvää oloa itsestä. Voimauttavan valokuvan teoriaa lukiessani tiedostin myös haasteellisuuden omassa prosessissani. Tapaamisaikamme oli rajattu ja minun täytyi yrittää rakentaa välillemme luottamus hyvin nopeasti. Oli oletettavaa, että välillämme tulisi olemaan varautuneisuutta. Oleellista oli myös uskoa henkilön omaan visioon, ja kunnioittaa henkilön halua kertoa tai jättää kertomatta jotakin. Yhteisötaide koskettaa henkilökohtaisesti sen tekemiseen osallistuvia ihmisiä jotka panevat likoon tunteitaan, kokemuksiaan sekä itsensä (Roponen-Lunnas 2013). Minun roolini prosessissa oli olla läsnä, kuunnella, innostaa ja kannustaa.

2.2 Muotokuvasta digimaalaukseen

Muotokuva kiteyttää henkilön olemuksen ja pysäyttää sen ajattomaan tilaan. Kuvaan on valittu juuri ne elementit, jotka korostavat kuvatun persoonaa tai tuovat esille hänen ajattelumaailmansa. Muotokuva kuvaa henkilöä ja hänen olennaisia tunnistettavia piirteitään. Muotokuvassa näkyy yleensä ajan henki, henkilön kiinnostuksen kohteet tai se voi kuvata henkilön asemaa yhteiskunnassa. Muotokuvia on tehty ajansaatossa paljon juuri merkittävistä henkilöistä jättäen heistä historiaan kuvallisen jäljen. Muotokuva voi toimia muistona, tai se voi kuvata henkilön sisäistä elämää omakuvana.

Muotokuvissa käytetään attribuutteja eli elementtejä, jotka kuvaavat henkilöä parhaiten. Niitä on käytetty muotokuvissa jo ikonimaalauksesta lähtien.

Ikonimaalaus sai alkunsa seitsemännessä kirkolliskokouksesta Bysantissa vuonna 787 tehdyssä päätöksessä valmistaa ja laittaa esille enkeleiden sekä kaikkien pyhien ja hurskaiden ihmisten kuvia (Jääskinen 1984, 11). Ikonit kertovat tarinaa niiden kuvien ja atribuuttien avulla. Ikoneilla on uskonnollinen merkitys ja ne välittävät ortodoksisen kirkon sanomaa. Ikonin erikoisuus verrattuna muuhun uskonnolliseen taiteeseen, on ettei se varsinaisesti esitä ongelmia, vaan toimii enemmänkin kuvallisena vastauksena niihin. Ikonin on tarkoitus ohjata ihmistä elämässään valaistumisen polulle. (Wikipedia 2016.) Samalla tavoin voisin kuvitella henkilökohtaisen muotokuvan prosessin suunnittelun toimivan ennemminkin ratkaisun avaimina itsen, osana myönteistä polkua. Eräs kuuluisimmista omakuvan tekijöistä on Frida Kahlo, jonka vaikutus näkyy myös taiteen ulkopuolella, feminismissä, sekä ajatuksena oman elämän hallinnasta. Kahlon tarina on täynnä kärsimystä, jota hän tulkitsee taiteen avulla. Syvimmältä olemukselta se on kuitenkin selviytymistarina, voimakas huuto omakuvien muodossa (Hentinen, A, Karjalainen, T, Tanninen-Mattila, M 1997, 9 - 18.) Taide on tärkeä apuväline itsen ymmärtämisessä ja jäsentämisessä. Se on purkautumiskeino, joka antaa mahdollisuuden ilmaista itseään tavalla, joka ei ole sanoin kuvattavissa.

Muotokuvia on tehty paljon eri tekniikoilla läpi vuosisatojen, ja nyt niitä on alettu tehdä lisääntyneessä määrin myös kuvankäsittelyohjelmia apuna käyttäen. Kangas ja paperi ovat korvautuneet monitorin ruudulla. Pensselit ja kynät saadaan yhdellä piirtokynän tai hiirenklikkauksen avulla vaihdettua mitä erilaisimpiin malleihin. Vesiväripaletina toimivat termit kuten RGB ja CMYK. Lopulta teos on kuitenkin tarkoitus tulostaa, ja se jatkaa elämäänsä pigmentin maailmassa. (Bloom 2009, 2.) Tekniikan kehittyessä nopeasti vaihtuvat myös käyttöohjeet eri ohjelmille, joilla voi luoda digitaalisia maalauksia. Kuitenkin tutustumalla tekniikoihin saa hyvän otteen ohjelmista sekä niiden toimintamalleista.

Olen saanut aikaisemmissa kuva-artsaanin opiskeluissani paljon kokemusta mallipiirustuksesta. Olen ollut jo pitkään kiinnostunut ihmisen sisimmän tulkitsemisesta kuvan muodossa. Tapanani onkin ollut tehdä nopeita Croquis-piirustuksia aina kun minulla on lehtiö kädessä, kuten kahvilla käydessä tai luentoa kuunnellessa. Luonnostelu sopii minulle. Siksi halusinkin ottaa sen mukaan muotokuvanteon prosessiini. Mielenkiintoista itselleni oli siirtää kuvan teko digitaaliseen maailmaan. Harjoittelin jokin aika sitten hieman digimaalausta ja koin

tekniikan itselleni mieleiseksi, vaikkakin haastavaksi. Opinnäytetyössä pystyin harjaantumaan tekniikassa hieman pidemmälle.

3 Prosessin kuvaus

Olin tehnyt sarjan muotokuvia syksyllä 2014 kahdelletoista tuntemalleni henkilölle. Kuvat tulivat henkilöille yllätyksenä, sillä ne oli tilattu minulta lahjaksi. Olin lisännyt kuviin elementtejä, jotka korostivat henkilön minuutta jollakin tavoin. Sain kuvista hyvää palautetta ja erityisesti mieleeni jäi erään henkilön kokemus kuvien voimauttavasta vaikutuksesta. Tältä pohjalta lähdin miettimään opinnäytetyön toteutusta. Jos muotokuvan henkilö olisi minulle ennalta tuntematon ja suunnittelisi itse kuvan visuaaliset elementit, niin voisiko siitä saada yhtä positiivisia tai merkityksellisiä kokemuksia?

Alkuperäinen ajatukseni oli tehdä kuvat henkilöille, joista tehdään vähiten muotokuvia, ja jotka ovat jollain tavalla yhteiskunnan reunoilla. Halusin tuoda hyvää oloa itsestä henkilöille, joilla on ehkä ollut raskaita kokemuksia takana tai he ovat muutoin marginaalissa. Hain kohderyhmää ensin Pelastusarmeijalta ja Helsingin Diakonissalaitokselta. Tiesin heillä olevan asiakaskuntaa, joilla on takanaan kodittomuutta, päihteiden käyttöä sekä syrjäytymistä. Olin yhteydessä myös Kriminaalihuollon tukisäätiöön (Krits), jossa työskennellään rangaistuksesta vapautuneiden sekä heidän läheistensä hyväksi. Sain Kriminaalihuollon tukisäätiön innostumaan asiasta, ja avukseni Saattaen vapauteen -projektin asumisohjaaja Nelli Kasurisen. Kasurinen jakoi tiedotetta opinnäytetyöstä Kritsin asiakkaille. Anoin lupaa opinnäytetyön toteutukseen Kriminaalihuollon tukisäätiöltä (liite 1).

Kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaat ovat asunnottomina rangaistuksesta vapautuneita ja kriminaalihuollon tuen piirissä. Haastattelin henkilöitä yksilöhaastatteluissa vertaistuki Rediksen tiloissa. Redis on osa Kritsin palvelutoimintaa. Se on päihteetön tila, jossa tarjotaan monipuolista tukea, neuvontaa sekä vertaistukea päihderiippuvuudesta ja vankilakierteestä kärsiville ihmisille. Redik-

sessä on mahdollista myös kahvitella, pelata biljardia, katsella televisiota, lukea päivän lehdet sekä käyttää tietokonetta ja viettää aikaa yksin tai toisten seurassa. Lauantaisin Rediksessä laitetaan ruokaa yhdessä kello 11-15. Redis on auki viitenä päivänä viikossa maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin kello 12-18 sekä tiistaisin ja torstaisin kello 10-16.

Pohjasin käyttämäni menetelmän ajatukseen vallansiirrosta kuvaamilleni henkilöille. Tein muotokuvat heidän ehdoillaan ja heitä varten. Menetelmän valitsin, koska sillä tavoin saatoin parhaiten toimia siltana kuvaamaan heidän omaa näkemystään ja päästä mahdollisimman totuudelliseen lopputulokseen. Haastattelumetodina käytin teemahaastattelua, jossa kysyin pääsääntöisesti avoimia kysymyksiä. Tilanne säilyi vapaamuotoisena ja antoi mahdollisuuden esittää täydentäviä jatkokysymyksiä, sekä käydä selittäviä keskusteluja käsitteistä, joihin haastateltava ei ehkä ollut tottunut. Teemahaastattelua tehdessäni pystyin kiinnittämään huomiota myös tunnelmaan sekä henkilön eleisiin, ja siten saada kuvien tekemisen avuksi myös syvempää sanatonta tietoa. Haastattelutilana toimi huone Vertaistuki Rediksessä. Tila oli rauhallinen sekä vastaajalle tuttu, joten sinne oli oletettavasti helpompi tulla keskustelemaan, kuin jonnekin ennalta tuntemattomaan tilaan.

Kuvan tekemisen aineistopohjana käytin saamaani tietoa haastateltavalta henkilöltä, sekä hänestä paikan päällä tekemiäni lyijykynäluonnoksia ja ottamiani valokuvia. Työstin kuvat valmiiksi digimaalauksiksi keräämäni aineiston pohjalta. Kuvien valmistumisen jälkeen näytin niitä kuvien päähenkilöille ja kysyin heiltä vielä korjausehdotuksia ja lopullista palautetta valmiista kuvista teemahaastattelun muodossa. Kuvat tulivat esille vertaistuki Redikseen. Viisi kuudesta osallistujista antoi luvan myös kuvien pysyvästi esille asettamiseen kriminaali-huollon tukisäätiön tiloihin.

Analysoin aineiston sisällönanalyysillä. Purin nauhoittamani loppuhaastattelut tekstiksi ja jaoin ne teemoittain osiin. Nostin haastatteluista esiin olennaisia asioita opinnäytetyön kannalta ja arvioin aineiston luotettavuutta.

3.1 Aineiston keruu ja henkilöiden kohtaaminen

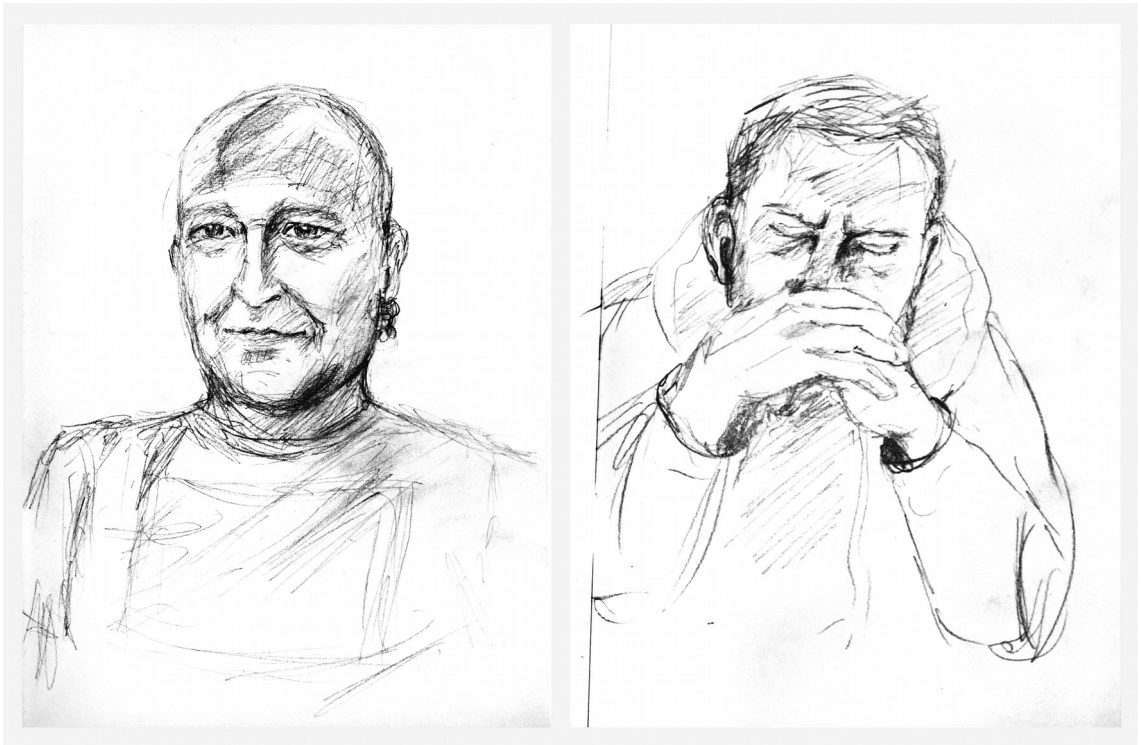
Aloitin keskustelu- ja kuva-aineiston keräämisen kesä-heinäkuussa 2015. Olimme sopineet yhdessä Nelli Kasurisen sekä prosessiin osallistuvien henkilöiden kanssa tapaamisaikoja Rediksen tiloihin. Olin tavannut osan henkilöistä jo etukäteen käydessäni tutustumassa Kritsin ja Rediksen tiloihin, jolloin keskustelin kuvien teosta päähenkilöiden kanssa. Tämän jälkeen heillä ja minulla oli mataslampi kynnys tulla tapaamiseen.

Ensimmäisen tapaamisen keskusteluja en nauhoittanut, sillä en halunnut luoda tilanteeseen yhtään lisäjännitystä. Tapasin yhteensä kuusi henkilöä kahden viikon aikana. Yksi henkilö ei saapunut paikalle. Tapaamisiin oli varattu aikaa tunti, mutta meillä oli mahdollisuus viettää yhdessä pidemmänkin aikaa, jos sitä tarvitsimme. Ensimmäisillä tapaamiskerroilla keräämäni keskusteluaineisto pohjautui osittain ennalta miettimiini kysymyksiin ja osittain henkilöiden spontaanisti kertomiin asioihin. Kysymykseni käsittelivät teemoittain kuvan kompositiota, värimaailmaa, tunnelmaa sekä muita yksityiskohtia. Näiden kysymysten avulla selvittelimme yhdessä kuvan perusasiat.

Aloitin tapaamiset vapaalla jutustelulla. Kerroin prosessin ideasta ja taustoista, sekä näytin tutkimuslupa-anomuksen ja annoin suostumuslomakkeen allekirjoitettavaksi heille (liite 3). Keskustelimme aluksi siitä, minkälaisen kuvan henkilö haluaisi itsestään. Toisilla osallistujilla oli tapaamiseen tullessa jo selkeä mielikuva siitä, millaisen kuvan he haluavat ja toisten kanssa lähdimme yhdessä pohtimaan, mitä kuvassa voisi olla. Tein muistiinpanoja ja tarjosin myös henkilöille itselleen mahdollisuutta piirtää tai kirjoittaa ajatuksia paperille. Näytin kaikille myös erilaisia esimerkkikuvia muotokuvista ja tyyleistä sekä tekniikoista, jotta sain käsitystä siitä, minkälainen tyyli on heidän mielestään sopivaa ja kiinnostavaa. Ajattelin kuvien olevan myös hyödyllisiä työvälineitä mielikuvituksen herättelyyn ja inspiraatioon.

Tunnelmat vaihtelivat eri henkilöiden kanssa varautuneesta ja lyhytsanaisesta aina vuolaaseen selostukseen ja naurunpurskahduksiin. Toiset henkilöt antoivat hyvin pitkiä vastauksia kysymyksiin ja keskustelu soljui hyvin. Toiset olivat vähäsanaisempia, jolloin koetin ottaa aktiivisempaa roolia saadakseni riittävästi materiaalia kuvien tekoon. Lopuksi tein lyijykynäluonnoksia ja otin muotokuvan jat-

kokäsittelyn tueksi valokuvia henkilöistä. Luonnostelu paikan päällä saattoi auttaa osaltaan myös vapauttamaan tunnelmaa, joka oli ehkä haastateltavalle, kuvan päähenkilölle uusi ja jännittävä kokemus. Tehdessäni luonnosta aika tuntui seisahtuvan hetkeksi rauhoittavaan hiljaisuuteen keskustelujen jälkeen. Piirustus paikan päällä auttoi katsomaan henkilöä syvemmin, perehtymään hänen olemukseensa ja näkemään hänet ilman ennakko-oletuksia. (Kuva 2).

Kuva 2. Luonnoksia.

Sovimme osallistujien kanssa, että minuun voi ottaa yhteyttä, jos tulee vielä mieleen jotakin mitä henkilö haluaisi kuvaan lisätä tai muuta mieltä askarruttavaa. Tapaamisten jälkeen työstin kotona kuvia Photoshop-kuvankäsittelyohjelmalla noin kolmen kuukauden ajan kunnes ne olivat siinä pisteessä, että halusin kysyä niistä välipalautetta. Tapasin osan osallistujista uudestaan ja osalle lähetin sähköpostitse keskeneräisen kuvan ja kysymyksiä siitä, mitä he haluaisivat mahdollisesti kuvassa muuttaa. Yhtä henkilöä en tavoittanut. Välipalautetapaamiset olivat hyvin lyhyitä ja tunnelmaltaan vapaampia varmaan siksi, koska tunsimme jo toisemme ennalta. Sain korjauspyynnön vain yhteen kuvaan. Muihin kuviin ei haluttu muutoksia. Hioin kuitenkin vielä kaikkia kuvia ja muutin jotain yksityiskohtia joihin en itse ollut vielä tyytyväinen. Kuvien valmistuttua keskustelin osallistujien kanssa siitä kuinka he kokivat prosessin. Palautehaastattelussa

kysyin mielipidettä valmiista kuvista sekä sanallisesti että numeroasteikolla. Nauhoitin keskustelut henkilön luvalla. Palautehaastattelutapaamisiin saapui kolme henkilöä. Osa tapaamisista oli vaikea järjestää, joten lähetin muille kysymykset sähköpostitse. Sähköpostitse vastattiin osaan kysymyksistä. Vuorovaikutus haastateltavien henkilöiden kanssa oli omalta näkökannaltani suurimmaksi osin melko luontevaa. Tuntui kuin olisimme olleet yhteisellä löytöretkellä, joka oli sekä minulle että kuvan päähenkilölle uusi kokemus.

3.2 Kuvan jatkokäsittely

Tapaamisten jälkeen aloin käsitellä keräämääni aineistoa kotona. Kirjoitin puhtaaksi muistiinpanoni heti, kun ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Aloin myös kuvien suunnittelun luonnosten ja valokuvien avulla. Kaikille osallistujille oli sopinut, että otan valokuvia luonnosten tueksi. Ainoastaan yksi henkilö valitsi valokuvista ne, joita hän halusi käytettävän kuvan suunnittelussa. Toisiin sain vapaat kädet. Käytin pääosin valokuvia muotokuvien mallina, mutta sain myös luonnoksistani paljon irti. Välillä tuntui vaikealta tavoittaa henkilön olemusta, ja silloin katselin luonnoksiani ja muistelin tilannetta, jotta saisin kuvaan olennaisen. Luonnokset olivat oma siltani henkilöiden ymmärrykseen ja sisäinen muistini tapaamistilanteen tunnelmaan.

Tajusin jo heti alussa, kuinka suuri työmäärä edessäni olisi. Pelkäsin etten saisi kuvia valmiiksi siinä ajassa, jonka olin etukäteen arvioinut. Minulla ei ollut paljoa kokemusta digimaalauksesta, ja ensimmäiset viikot kuvien työstämisessä tuntuivat raskailta ja hankailta. Tunnuin etenevän aivan liian hitaasti. Aloitin muuttaman kuvan teon uudestaan alusta ja silloin tunsin, että löysin oman rytmini ja pystyin vähän hellittämään stressistä, jolloin luovuuskin oli helpompi tavoittaa. Työskentelytapanani oli tehdä eri tasoille (layer) eri kohtia muotokuvasta. Kuitenkin aina välillä yhdistin tasot, sillä halusin päästä sekoittamaan eri pintoja toisiinsa samalla tavoin, kuin työstäisin maalausta käsin. Lempityökaluni töitä tehdessä oli mixer brush tool, joka mahdollista värien sekoituksen helpolla tavalla. Mielekkäintä ja haastavinta minulle oli rosoisen pinnan teko, sillä minun on vaikeaa tuottaa pintoja jotka eivät olisi täysin tasaisia. Siksi koin onnistumisen tun-

netta erityisesti tehdessäni yksityiskohtia joissa pystyin vähän irrottautumaan omasta tavastani normaalisti tehdä kuvia. (kuva 3) Lopullisiin kuviin käytin vielä eri tekstuureja, sillä en halunnut kuvista liian siloisia. Tein monia eri versioita jokaisesta kuvasta ennen kuin tulin lopulliseen tulokseen. Työstin kuvia noin kolmen kuukauden ajan. (kuva 4, 5) Minulla kesti kuvien tekoon huomattavasti pidempi aika, kuin olin alun perin suunnitellut. Saatuani kuvat valmiiksi lähetin ne Joensuuhun Punamustalle painoon. Minulla oli neljä pystykuvaa ja kaksi vaakakuvaa osallistujien toiveiden mukaisesti. Kuvat tulostettiin suoraan Wiscom-levylle A2-kokoisina. Seuraavalla viikolla kuvat laitettiin esille Rediksen tiloihin. Kuvia saattoi käydä katsomassa tammikuun ajan, ja sen jälkeen ne luovutettiin osallistujille (kuva 6, 7).

Kuva 3. Yksityiskohta keskeneräisessä vaiheessa.

Kuva 4. Teoksen valmistuminen vaihe vaiheelta.

Kuva 5. Valmis digimaalaus.

Kuva 6. Valmiita digimaalauksia.

Kuva 7. Valmiita digimaalauksia.

3.3 Prosessin haasteet

Sitä mitä ei tunne, ei voi syvällisesti kuvata. Siksi yksi tärkeimmistä asioista prosessissa oli saada mahdollisimman paljon tietoa prosessiin osallistuvilta henkilöiltä. Tietoa itsestä voi olla hyvin vaikea antaa vasta tavatulle henkilölle, joten vaarana oli kuvien jääminen pintapuolisiksi ja vieraiksi kuvien päähenkilöille. Haasteeni lopputuloksessa oli kohtaamieni henkilöiden sielunmaisemien muuttaminen taiteellisesti esteettiseksi tulkinnaksi niin, että lopputulos on tasapainoinen mallin mielipiteen sekä oman taiteellisen näkemykseni kanssa. Koin suurta vastuullisuutta siitä, että onnistuisin kuvaamaan päähenkilöt tavalla, jolla he haluavat itsensä nähtävän. Tämä vaati osallistuvilta henkilöiltä paljon luottamusta siihen, että pystyisin tulkitsemaan heidän visionsa itsestään oikein. Halusin luoda mahdollisimman rentoutuneen ja luovan ilmapiirin kuvien suunnitteluprosessille, jotta kuvien päähenkilöt kokisivat tulleeensa kuulluksi. Kehitin tapaamisen runkoa parempaan suuntaan aina kun huomasin, että jokin asia voisi mennä paremmin. Keskustellessani henkilöiden kanssa minulla oli kysymyslehtiö, jota käytin osittain. En siis pysynyt täsmällisissä kysymyksissä, vaan annoin tilanteiden kehittyä siihen suuntaan, johon ne luontevasti menivät eli eri ihmisten kanssa eri suuntiin.

Toivoin kuvien päähenkilöiden näkevän hyvän ja arvokkaan itsessään ja aluksi oli vaikeaa suunnitella synkempiä kuvia henkilön niin halutessa. Ymmärsin kuitenkin, että voi olla tärkeää tuoda synkät asiat päivänvaloon ja saada itselleen voimaa raskaista kokemuksista, kun ne on läpikäynyt ja niistä selvinnyt. Halusin kuvata synkkiä asioita niin, että niissä näkyy myös hyväksyntää ja kauneutta. Näyttäessäni kuvia ensi kertaa osallistujille mietin, että uskaltaisivatko he sanoa suoraan, mitä kuvista oikeasti ajattelevat. Näin voisin korjata kuvia heidän haluamaansa suuntaan ja kuvista voisi tulla heille totuudellisimpia. Lopullisista kuvista tein lyhyen haastattelun henkilöille, jotta he voivat kertoa kokemuksistaan prosessissa ja oliko prosessi myönteinen kokemus heille. Keskustellessamme lopullisista kuvista koin osan henkilöistä olleen varautuneita vastauksissaan ja voi olla mahdollista, ettei kaikkea kehdattu sanoa suoraan. Toisaalta osa henkilöistä oli vastauksissa hyvin avoimia ja uskon, että tulokset ovat niin totuudellisia kuin mahdollista. Oma kokemattomuuteni voi vaikuttaa myös siihen, kuinka tilanteet muotoutuivat ja kuinka helppo tai hankala prosessi oli osallistujille.

4 Tulokset

Opinnäytetyö oli tärkeää toteuttaa mahdollisimman eettisesti ja luotettavasti, ettei siitä aiheudu mitään haittaa osallistujille. Käsiteltäessä henkilökohtaisia asioita piti olla huolellinen kuinka jonkin asian saattoi esittää vai oliko se parempi jättää kokonaan pois kirjallisesta tuotoksesta. Mikä oli merkityksellistä, ja mikä epäolennaista tulosten kannalta. Kokonaisuutena prosessiin osallistuneet henkilöt pitivät sitä hyvin onnistuneena. Osa vastauksista on saatu sähköpostilla ja osa henkilökohtaista haastatteluista.

Kysyttäessä arvosanaa kuvalle asteikolla yhdestä viiteen sain vastauksiksi lukuja neljä ja viisi. Tästä voin päätellä, että onnistuin tulkitsemaan melko hyvin osallistujien visioita ja tavoitin jotain heidän sisäisen maailman kuvasta:

Kyllä se mun mielestä vastaa itse asiassa vähän enemmänkin mitä ajattelin. Kyllä neljä ja puoli varmaan. Siihen tuli ne kaikki mitä halusin niin kyllä se nelonen, neljä puoli. (H1)

Kyllä se vitonen on siellä, joo vitosen luokkia. (H2)

No jos mä sanon neljä. (H3)

Kysyttäessä kuvan tunnelmasta, kaikki vastanneet henkilöt pitivät oman kuvansa tunnelmaa levollisena tai sellaisena, kuin olimme alun perinkin suunnitelleet:

Mä tykkään siitä värimaailmasta. Se sininen oli mun mielestä oikean sininen. Ihan just sitä mitä ajattelen millainen se meri voisi olla. Se tumman-sininen on aika rauhoittava. Meri on muutenkin ollut lähellä aina. Se on semmoinen kiva. Se on samalla rauhallinen vaikka siinä tulee kyllä se voimakin. Sitä täytyy kunnioittaa. (H1)

Tunnelma on leppoinen ja rauhallinen. (H4)

No sellainen mitä mä ajattelin. Ihan hyvä tunnelma ja ilme on sellainen, että ei oo mikään että sitä säikähtäisi. Tyytyväisen näköinen sälli. (H2)

En mä oikein tiedä että minkälainen tunnelma siinä voisi olla sitten. Ehkä rauhallinen. (H3)

Kysyin osallistujilta, että pystyvätkö he samaistumaan omaan muotokuvakuvansa, sillä halusin selvittää, onko kuva heille sitä, mitä he itse kokevat olevansa sisimmältään, vai kokevatko he sen minun tulkinnakseni ja vieraaksi itselleen. Ymmärsin vastaukset niin että omaan kuvaan samaistuttiin aika paljonkin:

No joo. Sehän on tietysti mennyttä aikaa, mutta kyllä silti vielä voin samaistua. (H3)

Kyllä se on ihan mun näköinen kuva ja mitä niitä taustasysteemeitä siellä on, niin ne on mun elämästä. Kyllä mä muistan sen kuvaustilan teenkin, silloin kun me oltiin tossa noin. Ihan jees. Tykkäsin kyllä. (H2)

Kyllä joo, siinä on aika paljonkin. Mietin jo aikaisemmin ennen kuin mä olin nähnyt edes koko kuvaa, että onkohan se vähän hölmö, että se on omakuva. Mutta se tulee nyt tuossa sillä tavalla, että se ei häiritse aina kaan. Se on just sellainen kuin sen tavallaan pitää ollakin. Se ei ole liikaa. Se ei ole sellainen omakuvamainen. Kun se on tuollainen taidekuva, niin se ei häiritse että olen siinä itse. Että se on aika hyvin. Sellainen tietty rauhallisuus ja ajattelevaisuus on siinä kuvassa kuitenkin. (H1)

Osallistujat kokivat monia erilaisia tunteita katsoessaan omaa muotokuvaa. Tunteet vaihtelivat hyvistä huonoihin, mutta pääosin tunteet olivat positiivisia. Koin joidenkin tuntevan muotokuvan itselleen hyvin läheiseksi ja totuudelliseksi.

No, sekä että. Siinä on paljon hyviä ja huonoja muistoja ja sitten se kuvastaa just mua. Kaikki mitä siinä oli, niin ne on ihan minua siinä. Kyllä se on niin näköinen kuin voi olla. (H2)

Ihan hyvä silleen että, mites mä nyt ton selittäisin, että se on parempi kuin mitä uskoin siitä tulevan. (H3)

Levollinen Matias :) (H4)”¹

Upea kuva. Tavoitit visioni, joten itselläni ei kyllä löydy parannettavaa tuohon. Tuli itse asiassa parempi kuin mitä päässäni ajattelin. Erittäin tyytyväinen. (H5)

No siitä tulee aika hyvä olo. Ja sitten tietysti sitä alkaa muistelemaan semmoisia asioita mitä siinä on. Sitä jotenkin menee sen mukaan tuon ne omaan nuoruuteen. Kiva, kiva ajatus sinänsä. Siitä muistuu paljon semmoisia asioita mieleen. Hyviä asioita. Sillä tavalla aika kiva. (H1)

Tärkeää oli myös saada tietoa siitä, mikä oli prosessissa mennyt hyvin ja mikä huonosti. Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että kokemus oli osallistujille miellyttävä, sillä heidän mielestään kaikki meni hyvin. Samalla selvisi, että Redis oli tapaamispaikkana myös heille mieluista ja näin olinkin käsittänyt puheista jo aiemmilla tapaamisilla. Pitkälle venynyt aikataulukkaan ei haitannut osallistujien kokemusta.

¹ Nimi muutettu

Yllättävän hyvin meni. Se oli tosi yllättävää, että tuosta kuvasta tuli niin kin hyvä. Että se oli sellainen niin kuin sitä ajatteli. (H1)

Sait asiakkaan suht hyvin rentoutumaan. (H4)

Ei ollut ainakaan yhtään semmoista huonoa systeemiä. Kaikki oli ihan rock n' roll. Ei jäänyt oikeastaan mitään sellaista epäselvää, tai mitään mitä siihen olisi voinut vielä lisätä tai poistaa. Mä annoin vapaat kädet, että ei siinä mitään. Sait ihan oman päänsä mukaan tehdä, niin se on kaikkein paras. Tulee sitten vähän ylläri, että ahaa, se olikin tuollainen. Ehkä se on parempi että sitä joutuu vähän tutkimaan ja katsomaan sitä kuvaa. (H2)

No siinähan oli se lisäys mikä sinne tuli, että se oli aika hyvä. Kun se on sillä tavalla häilyvästi siinä, niin se on aika makea. Ainoa mikä siinä oli, niin että se olisi tottakai saanut olla vähän isompi se kuvan koko. Mutta kyllä mä tykkäsin siitä kuvasta hirmuisesti. Kyllä ne muutkin kuvat olivat ihan makeita. (H2)

Mä halusin vaan nähdä sen valmiina, että se siinä vaan oli. Että valmiiks, valmiiks, valmiiks! (naurua) Välillähan se unohtuikin. Se olen minä pähkinänkuoressa siinä. Siitä kuvasta voi vetää kaiken maailman johtopäätöksiä. (H2)

Se oli ihan ok, että tavattiin täällä. Täällä saa olla ihan rauhassa. Mun mielestä se oli ihan hyvä juttu. Ei mulla ole oikein mitään negatiivista, mikä olisi voinut mennä paremmin, kun mun mielestä on mennyt ihan

hyvin. Eikä ajallisestikaan, että tommoiseen menee aikaa, sullakin oli tossa monta kuvaa. Ei tässä ole mihinkää kiire. (H1)

Ei sillä ajalla mulle mitää merkitystä ollut. Ei mulla ollut mikään kiire tämän asian suhteen. (H3)

Viimeiseksi halusin tietää, mitä mieltä osallistujat olivat tällaisesta muotokuvan-
teon prosessista ja voisivatko he suositella sitä muille. Ilokseni sain positiivisia
vastauksia, joista päätin, että prosessi oli antanut osallistujille arvokkaita mi-
nuuden kokemuksia. He näkivät kuvassa itsensä niin kuin sisimmässä tiesivät
olevansa:

*Mun mielestä ehdottomasti. Varsinkin jos siihen saa sen mitä ajattelee tai
hakee itse. Että sä saat siitä sen, mitä se toinen ajattelee. Niin kyllä se
on hyvä juttu ehdottomasti. Jos puhutaan muutenki taiteesta ja vaikka
selviytymisestä ja tämmöisistä prosesseista mitä moni on joutunut hir-
veästi käymään läpi muutenkin. Että tavallaan se taide versus se henki-
lön oma elämä on se positiivinen juttu. Mä ainakin näen sen sillä tavalla.”
(H1)*

*Enemmän vaan tommosia, enemmän vaan porukkaa messiin. Mukava
prokkis, voisi olla enemmänkin tuollaisia. (H2)*

*Kyllä suosittelen, itselleni tulee kuvasta hyvä, rauhallinen mieli kun
katselen sitä huoneeni seinällä ja muistan millainen oikeasti olen. (H4)*

5 Tulosten analyysi

Jokainen tarvitsee ihmisiä ympärilleen peilaamaan hänen omaa minuuttaan. Ihmisten reaktioista ja suhtautumisesta itseän päättelemme, millaisia oikeastaan olemme. Negatiivisten kokemusten kautta voimme unohtaa sen, mitä sisimmäsämme olemme, kun omakuvaa alkavat kuormittaa raskaat kokemukset. Aikaisemman muutokuvanteon kokemukseni ja opinnäytetyön tulosten perusteella uskon, että minäkuvan vahvistamien voi onnistua henkilökohtaisen muutokuvan suunnitteluprosessilla. Kuva voi olla muisto menneistä, katsaus sisimpään mielikuvamaailmaan, tai jokin onnellisen hetken kuvaus. Kuva joka muistuttaa siitä, että on arvokas ja merkityksellinen ihminen. Tällaisen muistutuksen saaminen voi auttaa selviämään tai pääsemään eteenpäin vaikeina hetkinä.

Opinnäytetyön tekemisprosessi osoitti että jo pienikin yhdessä vietetty aika voi tuottaa osallistujille hyviä kokemuksia. Tärkeintä ei ollut käytetty aika, vaan mielenkiinto ihmisyyttä kohtaan. Lyhyilläkin tapaamisilla voi siis saada aikaan jonkinlaisia muutoksia henkilön tavassa katsoa itseään. Mitä pidemmän aikaa osallistujien kanssa työskentelisi, sitä merkittävämpiä voisivat tulokset olla.

Aloittaessani opinnäytetyön tekoa epäilin paljon omia kykyjäni niin ihmisten kohtaamisessa kuin kuvittamisessakin. Tavattuani ensimmäiset muutokuvuihin osallistuvat henkilöt huomasin, että tällainen työ on prosessinomaista, jossa voi oppia paremmaksi vain tekemällä. Ihmisille täytyy antaa tilaa kertoa ja olla hetkessä, miettiä rauhassa. Toisaalta täytyy tunnistaa hetki, jolloin voi hieman rohkaista toista. Tietoteoriaa on tärkeää olla taustalla, mutta läsnäolo ja herkkyys antavat parhaat eväät kohtaamiseen, kuunteluun ja ymmärrykseen.

Prosessi oli opettavainen, sillä minulla ei ollut vastaavia kokemuksia takana. Huomasinkin, että mitä enemmän annoin tilanteiden kehittyä omalla painollaan, sitä luontaisemmin ihmiset avautuivat siitä, kuinka heidän sisäistä maailmaansa voisi kuvata. Koko opinnäytetyö oli kasvattava itselleni sekä ihmisenä että graafisena suunnittelijana. Heittäydyin maailmaan josta minulla ei ollut minkäänlaisia kokemuksia. Tunsin kompuroivani koko työn ajan oman osaamiseni kanssa, mutta olen tyytyväinen, että uskalsin mennä mukavuusalueeni ulkopuolelle yrittämää jotain minulle täysin uutta.

6 Hyödynnettävyys

Opinnäytetyötä voisi hyödyntää tulevaisuudessa käyttämällä sitä mahdollisen jatkotutkimuksen pohjana. Graafisen suunnittelun voisi jatkossa yhdistää sosiaalialan osaamiseen ja näin tuottaa tieteellisin menetelmin todistettuja tuloksia, jotka koskisivat sekä graafista että sosiaalista alaa. Samankaltaisen prosessin avulla voitaisiin luoda muotokuvia, jossa asiakkaat olisivat sitoutuneita prosessiin pidemmäksi aikaa, esimerkiksi kerran viikossa sovittuihin tapaamisiin. Tapaamisissa voitaisiin kokoontua ryhmänä sekä kuulla samalla myös toisten kokemuksia että työskennellä yhdessä työstäen omaa minäkuvaa. Asiakkailta voitaisiin jo etukäteen kuulla mielipiteitä sille, kuinka he haluavat itse ohjata prosessia. Esimerkiksi sopimalla ryhmän sisäisistä säännöistä ja luotettavuudesta, niin ettei kenellekään jäisi mitään epäselvää. Tämän jälkeen prosessin kokemuksista kerättäisiin aineistoa laadullisen tutkimuksen menetelmin, kuten esimerkiksi haastatteluin. Tällöin saataisiin syvennettyä ymmärrystä voimaantumisen kokemuksesta ja prosessin vaikutuksista, joihin tässä opinnäytetyössäni en ottanut syvemmin kantaa.

Palautteen pohjalta prosessia voitaisiin myös hyödyntää sosiaalisessa kuntoutuksessa soveltaen sitä kunkin ryhmän mukaan. Esimerkiksi asumisyksiköissä, joissa tarjotaan tuettua asumista, voitaisiin koota ryhmiä joissa prosessia muokailtiin luotaisiin asiakkaille muotokuvia eräänlaisena taideterapian muotona. Eri alojen osaamista yhdistämällä saataisiin hyvä ympäristö ja lähtökohdat vastaaville projekteille. Toivoisin voivani toteuttaa opinnäytetyöni kaltaisia projekteja vielä jatkossakin. Lisäisin osallistujien vaikutusta ja näkisin mielelläni myös heidän omaa kädenjälkeä kuvissa. Uskon toteuttavani sisäistä maailmaa kuvaavia muotokuvia vielä uudestaan eri tekniikoin ja paremmalla kokemuksella.

LÄHTEET

Bloom, S. R. 2009. Digital painting in photoshop. Elsevier.

Cole, D. 2010. Complete Digital Painting Techniques: A Comprehensive Guide to Simulated Painting and Drawing Techniques for the Computer Artist. Ilex.

Halkola, U, Mannermaa, L, Koffert, T, Koulu, L. 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Duodecim.

Hentinen, K, Lilja, A, Mattila, E 2009. Kuuntele minua. Tammi.

Hentinen, A, Karjalainen, T, Tanninen-Mattila, M. 28.1-24.4.1997. Frida Kahlo : Helsingin kaupungin taidemuseo.

Jääskinen, A. 1984. Ikonimaalari uskon ja mystiikan tulkki. WSOY.

Roponen-Lunnas, P. 2013 Kohtaamisen taide – yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä. Dossier.

Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Blink Entertainment.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisperusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto. Opettajainkoulutuslaitos. Väitöskirja

Wikipedian www-sivusto. < <https://fi.wikipedia.org> > 8.2.2016

Yhteisötaiteen www-sivusto. < <http://yhteisotaide.weebly.com> > 8.2.2016

LIITE 1 **TUTKIMUSLUPA-ANOMUS**

Olen neljännen vuoden graafisen suunnittelun opiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Pyydän tutkimuslupaa opinnäytetyön tekemiseen Kriminaalihuollon tukisäätiöllä.

Opinnäytetyöni aihe on digimaalaustekniikalla tehdyt sisäistä voimaa ja maailmaa ilmentävät muotokuvat. Muotokuvien on tarkoitus vahvistaa kuvattavan positiivista vallan tunnetta siitä, kuinka hän tulee nähdäksi ja haluaa muiden näkevän hänet.

Kuvat on tarkoitus suunnitella yhdessä kuvien päähenkilöiden kanssa niin, että kuvissa näkyy henkilöille merkityksellisiä tai tärkeitä asioita, sielunmaisema, tulevaisuudennäkymiä tai muita henkilölle tärkeitä asioita. Päätösvalta kuvan sisällöstä on kuvan päähenkilöllä itsellään ja kuva luovutetaan hänelle sen valmistuttua.

Muotokuvan tekemiseen kuuluisi tapaaminen, keskustelua, luonnostelua, yhdessä piirtelyä ja kuvan suunnittelua, sekä mahdollisesti loppunäyttely valmiista kuvista. Kuvien valmistuttua niiden päähenkilöiltä pyydetään palautetta siitä, kuinka he kokivat kuvan teon, ja mitä mieltä he ovat lopputuloksesta.

Muotokuvien malleilta pyydetään kirjallinen suostumus muotokuvien esittämiseen opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii Karelia-ammattikorkeakoulun opettaja Martha Balerina.

Ystävällisin terveisin

Jaana Matikainen

LIITE 2 TIEDOTE

Hei!

Olen neljännen vuoden graafisen suunnittelun opiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta ja etsin malleja opinnäytetyöhöni. Haluaisitko persoonallisen muotokuvan itsestäsi toteutettuna modernein tekniikoin?

Voit itse päättää kuvan sisällöstä. Kuva voi olla kuin heijastus ajatuksistasi, mielen maisemista tai muista itsellesi merkityksellisistä asioista.

Tarkoitus on suunnitella kuva yhdessä, jonka jälkeen työstän kuvan valmiiksi digimaalaukseksi. Kuvat luovutetaan malleille niiden valmistuttua.

Muotokuvan tekoon kuuluisi tapaaminen, keskustelua, luonnostelua, sekä mahdollisesti loppunäyttely valmiista kuvista

Osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista.

Tapaisin sinut mielelläni henkilökohtaisesti, jotta voisimme suunnitella kuvan yhdessä.

Ystävällisin terveisin

Jaana Matikainen

LIITE 3 SUOSTUMUSLOMAKE

KIRJALLINEN SUOSTUMUS OSALLISTUMISESTA

Alustava opinnäytetyön nimi: Mielen maisemia – Digimaalaustekniikalla tehdyt muotokuvat

Opinnäytetyön julkaisu: Opinnäytetyö julkaistaan Theseus tietokannassa.

Opinnäytetyön tekijä: Jaana Matikainen, graafisen suunnittelun opiskelija Karelia AMK

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä sisäistä voimaa ja maailmaa kuvaavia muotokuvia, jotka suunnitellaan yhdessä muotokuvien päähenkilöiden kanssa. Tarkoitus on saada tietoa henkilöistä heiltä itseltään, jotta kuva muodostuisi totuudellisemmaksi kuvaukseksi heistä, kuin mitä minä voisin pelkkänä tarkkailijana esittää. Kuvien on tarkoitus olla luovia kuvauksia ihmisistä, niin että ne paljastavat päähenkilöstä jotain pintaa syvempää.

Minulle on selvitetty yllämainitun opinnäytetyön tarkoitus ja suostun siihen että muotokuva-
ni näkyy opinnäytetyössä.

Olen tietoinen siitä että osallistuminen on vapaaehtoista, eikä aiheuta minulle mitään kustannuksia.

Voin halutessani keskeyttää osallistumiseni.

Henkilöllisyyteni jää vain opinnäytetyöntekijän tietoon.

Muotokuvani saa olla esillä loppunäyttelyssä, jos sellainen järjestetään

Kyllä

Ei

Minulta voi kysyä palautetta työstä kun se on valmis

Kyllä

Ei

Päiväys, allekirjoitus ja nimenselvennys

SISÄISEN MAAILMAN VOIMAA

Pian muotoilijaksi valmistuva Jaana Matikainen on tehnyt graafisen suunnittelun opinäytetyönään digimaalauksia.

Kuvien mallit Matikainen löysi Kriminaalihuollon tukisäätiön asiakkaista, joiden kanssa maalaukset suunniteltiin yhdessä. Maalauksen tarkoituksena on ilmentää mallien sisäistä voimaa ja maailmaa.

Idea digimaalauksiin Matikainen sai tehtyään yllätyksenä kavereilleen muotokuvia. He olivat olleet iloisesti yllättyneitä ja kertoneet

voimaantumisen tunteesta, minkä muotokuvat olivat herättäneet. Niinpä ihmisten piirtämisestä aina pitänyt Matikainen päätti, että haluaisi olla uudelleen tuottamassa positiivista minä-kokemusta taiteen avulla. Tällä kertaa mallit saivat itse päättää, mitä muotokuvien tulee.

Taiteilija tapasi ja suunnitteli yhteensä kuuden entisen vangin kanssa maalaukset, jotka tulevat nähtäville Kriminaalihuollon tukisäätiön Rediksen vertaisuki-olohuoneeseen sen remontin valmistuttua. Näin maalaukset ovat helposti kohderyhmänsä saavutettavissa ja nähtävillä. Jäämme odottamaan, josko näyttely saataisiin myös suuremman yleisön nähtäville.

DIGIMAALAUUS JA KUVA, JAANA MATIKAINEN - MALLI EDU - TEKSTI HEIDI MERILAINEN

- Gibson NEUROVELHO
- WHEN GRAVITY FALLS GEORGE ALEC EFFINGER
- BRUCE STERLING PEILIASIT
- ISLAND IN THE NET Bruce Sterling
- HYPERION DAN SIMMONS
- DYNE FRANK HERBERT
- WALTER JON WILLIAMS RAUTHERMOT

